

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ І ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

Добкіна К.Р.

“29” 08 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДОЛОГІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА
ПРАВА**

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 08 Право

спеціальність 081 Право

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

2022-2023 навчальний рік

Робоча програма для студентів
Рівня вищої освіти «магістр»

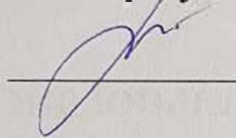
за спеціальністю 081 Право. Київ: ДУІТ, 2022., 22 с.

Розробники: доцент, к.ю.н., доцент Бурдоносова М.А.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри конституційного та
адміністративного права

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

В.о. завідувача кафедри

Стародубова О.А., 2022 рік

ДУІТ, 2022 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 Право	Вибіркова	
	Спеціальність 081 Право		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання контрольна робота		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2-й	2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	18 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		58 год.	78 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
екзамен	залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33/66 %;

для заочної форми навчання – 10/90%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Методологія застосування та тлумачення верховенства права» полягає у поглибленні та конкретизації знань з юридичної аксіології та юридичних наук стосовно умов майбутньої професійної та правозастосовчої діяльності, формування нових знань з верховенства права та розвиток правового світогляду й правової культури.

Акцентується увага на єдності теорії і практики, розвитку здатності аналізувати та розв'язувати комплексні проблеми в правовій діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань у сфері теорії права та практичній нормотворчій діяльності.

2.2. Завданнями вивчення дисципліни є необхідність утвердити в свідомості і стилі правового мислення студентів уявлень про верховенство права як загальногуманістичну цінність, яка стоїть на стороні прав і свобод людини, здатна «приборкати» владу, захистити людину від її волюнтаризму, забезпечити стабільність і динамізм в умовах глобалізованого світу. • привити навички використовувати складові – принципи верховенства права у практичній нормотворчій діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, в ухваленні правозастосовчих рішень. • сформувати вміння, які необхідно мати посадовим та службовим особам органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно аналізувати правову теорію і практику, і, як наслідок – оцінювати публічні послуги, під кутом зору дотримання складових верховенства права. • сформувати у студентів вмотивованість дотримуватися принципів верховенства права у майбутній роботі в органах державної влади і місцевого самоврядування.

2.3. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Для виконання своїх завдань МЗТВП безпосередньо взаємодіє з дисциплінами, які направлені на вивчення права. Ці дисципліни, включаючи філософію права, в цілому є елементом системи пізнання права.

Курс поглиблює знання, одержані студентами при вивченні низки дисциплін протягом їх навчання в університеті. Опанування даного Курсу є важливою передумовою систематизації їх знань не тільки в межах юридичної, а й загальнотеоретичної підготовки. Курс сприятиме розширенню їхніх світоглядних уявлень про правові явища та процеси, що відбуваються в українській правовій системі. Окремий акцент на міжнародно-правовому аспекті має сприяти пошуку як у доктринальному, так і в прикладному вияві шляхів розв'язання проблемних питань розвитку публічного адміністрування в нашій країні.

Структура курсу опирається на попередньо набуті знання таких правничих дисциплін, як загальна теорія права, історія держави і права, історія політичних і правових вчень, конституційне право і міжнародне право.

2.4. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Методологія застосування та тлумачення верховенства права» магістр повинен набути такі результати навчання:

1. Знання: глибше познайомитися з витокami ідеї верховенства права; мати чітке уявлення про сучасне розуміння верховенства права на основі освоєння його основних вимог; усвідомити сутність та смисл права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом; особливості взаємодії права; світоглядні та методологічні аспекти становлення європейського права.

2. Уміння: визначати ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння; формувати особисту політичну і громадянську позиції, розвивати власну правову та політичну культуру; впевнено відшукувати правильні рішення у ситуаціях, які виникають в роботі органів державної влади та місцевого самоврядування, на основі верховенства права, вміло використовуючи Конституцію, міжнародні документи, закони, інші нормативні матеріали та рішення Європейського Суду з прав людини; аналізувати основні філософсько-правові та юридичні категоріальні концепти не тільки в історичному контексті, але й в аспекті розбудови України як держави, враховуючи реформу правової системи; спираючись на глибоке усвідомлення змісту універсального загальноєвропейського та українського конституційного принципу верховенства права, застосовувати його у сув'язі (узгодженості) з принципами верховенства Конституції та закону.

3. Комунікація: здатність планувати і організовувати власну наукову діяльність: організовувати комплексні завдання протягом певного періоду та вчасно представляти результати.

4. Автономність та відповідальність: продемонструвати уміння планувати і організовувати власну наукову діяльність; продемонструвати уміння розуміти політичні, соціальні, економічні, історичні, особистісні та психологічні явища, беручи їх до уваги в створенні, тлумаченні та застосуванні закону.

У результаті вивчення дисципліни магістри формують наступні компетентності та одержують відповідні їм програмні результати навчання.

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК10 Здатність розробляти проекти та управляти ними.

СК1 Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК6 Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК14 Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15 Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

ПРН 3 Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 8 Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН 15 Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Методологічні питання принципу верховенства права

ТЕМА 1. Генеза, сутність та соціальна спрямованість принципу верховенства права, його основні складові

Право як засіб гармонізації суспільних відносин, його вольовий та імперативний характер. Одвічна сутність права – забезпечення і захист людської свободи, справедливості, рівності, визначення їхніх можливостей і гарантій. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особи та почуття відповідальності.

Поняття верховенства права. Становлення й розвиток принципу верховенства права. Характеристика основних складових верховенства права.

ТЕМА 2. Методологія та принципи верховенства права

Методологія наукового дослідження принципу верховенства права. Поняття, сутність та ознаки принципу верховенства права.

Підходи до розуміння та застосування верховенства права і його складових

ТЕМА 3. Конституційність та законність як складові верховенства права в діяльності органів публічного адміністрування

Пріоритетне становище Конституції в системі джерел національного права. Прямі дії норм Конституції як умова втілення її змісту в соціальну практику. Конституція і публічне адміністрування. Підпорядкування діяльності органів публічної влади принципу «те, що прямо не дозволено законом, заборонено» (стаття 19 Конституції України) Особливості дотримання законності при наданні органами державної влади та місцевого самоврядування публічних послуг.

МОДУЛЬ 2

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ТЕМА 4. Юридична визначеність

Чіткість та передбачність законодавства. Дотримання принципу правомірних (легітимних) очікувань при ухваленні законів та інших нормативних актів. Стан законодавчого забезпечення (дотримання) принципів юридичної відповідальності. Умови забезпечення юридичної визначеності. Відповідність юридичної практики законові.

ТЕМА 5. Рівність перед законом і недискримінація

Рівноправність. Рівність перед законом. Недискримінація та основні вимоги. Особливості дискримінації в окремих випадках. Позитивна дискримінація.

ТЕМА 6. Домірність (пропорційність)

Основні вимоги домірності та стан їх законодавчого унормування. Вимоги придатності. Вимога потрібності. Заборона перебільшення. Заборона формалізму.

ТЕМА 7. Верховенство права у світлі євроінтеграційних процесів

Практика реалізації верховенства права в європейських країнах.

Реалізація принципу верховенства права в Україні як один із напрямів євроінтеграційного процесу.

Права людини у світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

4. Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі						усього	у тому числі					
		л	с	п	лаб	інд	с.р.		л	с	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1.														
Змістовий модуль 1. Методологічні питання філософії права														
Тема 1. Генеза, сутність та соціальна спрямованість принципу верховенства права, його основні складові	19	4	2				10	14	2					12
Тема 2. Методологія та принципи верховенства права	18	4	2				8	13	2					11
Тема 3. Конституційність та законність як складові верховенства права в	20	2	2				8	13		2				11

діяльності органів публічного адміністрування													
Разом за змістовим модулем 1	42	10	6				26	40	4		2		34
Усього годин за модулем 1	42	10	6				26	40	4		2		34
Модуль 2.													
Змістовий модуль 2. Онтологічні, гносеологічні, аксіологічні аспекти правової філософії													
Тема 4. Юридична визначеність	12	2	2				8	13	2				11
Тема 5. Рівність перед законом і недискримінація	12	2	2				8	13			2		11
Тема 6. Домірність (пропорційність)	12	2	2				8	13	2				11
Тема 7. Верховенство права у світлі євроінтеграційних процесів	12	2	2				8	11					11
Разом за змістовим модулем 2	48	8	8				32	50	4		2		44
Усього годин за модулем 2	48	8	8				32	50	4		2		44
Усього годин	90	18	14				58	90	8		4		78

5. Теми семінарських занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Генеза, сутність та соціальна спрямованість принципу верховенства права, його основні складові	2
2	Тема 2. Методологія та принципи верховенства права	2
3	Тема 3. Конституційність та законність як складові верховенства права в діяльності органів публічного адміністрування	2
4	Тема 4. Юридична визначеність	2
5	Тема 5. Рівність перед законом і недискримінація	2
6	Тема 6. Домірність (пропорційність)	2
7	Тема 7. Верховенство права у світлі євроінтеграційних процесів	2
Разом		14

6. Теми практичних занять (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Генеза, сутність та соціальна спрямованість принципу верховенства права, його основні складові	

2	Тема 2. Методологія та принципи верховенства права	
3	Тема 3. Конституційність та законність як складові верховенства права в діяльності органів публічного адміністрування	2
4	Тема 4. Юридична визначеність	
5	Тема 5. Рівність перед законом і недискримінація	2
6	Тема 6. Домірність (пропорційність)	
7	Тема 7. Верховенство права у світлі євроінтеграційних процесів	
Разом		4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Генеза, сутність та соціальна спрямованість принципу верховенства права, його основні складові	10	12
2	Тема 2. Методологія та принципи верховенства права	8	11
3	Тема 3. Конституційність та законність як складові верховенства права в діяльності органів публічного адміністрування	8	11
4	Тема 4. Юридична визначеність	8	11
5	Тема 5. Рівність перед законом і недискримінація	8	11
6	Тема 6. Домірність (пропорційність)	8	11
7	Тема 7. Верховенство права у світлі євроінтеграційних процесів	8	11
Разом		58	78

8. Індивідуальне завдання: контрольна робота для заочної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Становлення й розвиток принципу верховенства права	
2	Методологія наукового дослідження принципу верховенства права	
3	Верховенство права і правова держава	
4	Поняття, сутність та ознаки принципу верховенства права	
5	Практика реалізації верховенства права в європейських країнах	
6	Реалізація принципу верховенства права в Україні як один із напрямів євроінтеграційного процесу	
7	Проблеми забезпечення верховенства права в сучасній Україні	
8	Шляхи удосконалення забезпечення верховенства права в Україні	
9	Проблеми взаємодії верховенства права з верховенством закону в контексті реалізації ідеї правової держави	

10	Права людини у світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	
11	Межі судової дискреції (суддівського розсуду) при застосуванні принципу верховенства права	
12	Принцип верховенства права як універсальна засада адміністративного судочинства	
13	Верховенство права – як основоположний принцип правової системи України в умовах модернізації	
14	Верховенство права як основоположний принцип правової держави	
15	Верховенство права та окуповані території Донбасу і Криму	

8.1. Написання контрольних робіт студентами заочної форми навчання – один з головних методів перевірки та оцінювання знань з навчальної дисципліни.

Тема контрольної роботи обирається студентом із числа запропонованих тем згідно останньої цифри номера залікової книжки. Наприклад, власник залікової книжки № 254905 має право виконувати контрольну роботу по темі № 5, 15 – на вибір. При обранні теми необхідно уникати повторень з іншими студентами.

Елементами структури контрольної роботи є:

1. План, де розкривається структура роботи.
2. Вступ – обґрунтування актуальності та важливості теми, її значення та місце в системі курсу.
3. Основна частина, де розкриваються основні положення теми. Кожна відповідь починається з нової сторінки з назви питання і закінчується висновком.
4. Висновки – загальна стисла інформація про виконану роботу та результати.
5. Список використаних джерел – студент обов'язково повинен у своїй роботі посилатися на тих авторів та ті джерела, матеріали яких були задіяні у роботі.

На титульній сторінці роботи зазначається:

- назву навчального закладу;
- назву дисципліни, з якої виконується контрольна робота;
- назву теми контрольної роботи;
- прізвище, ім'я та по-батькові студента повністю;
- курс, групу, № залікової книжки студента;
- прізвище, ім'я та по-батькові викладача.

Контрольна робота має бути написана розбірливо від руки чи надрукована [шрифт Times New Roman (14), інтервал – 1,5]. Обсяг контрольної роботи 12-18 сторінок А-4 друкованого тексту, або вдвічі більше – рукописного. Поля аркушів мають бути не менше таких розмірів: ліве – 30 мм, верхнє нижнє – 20 мм, праве – 10 мм. Сторінки роботи слід пронумерувати, номер сторінки ставиться у правому нижньому куті.

У тексті роботи необхідно виділити розділи і дати їх назву. Наведені в тексті цитати повинні мати посилання на джерела зі списку літератури і

оформлюються таким чином: [1, с. 25] – де, перша цифра означає номер джерела зі списку літератури, що міститься в кінці контрольної роботи, а друга – номер сторінки. У списку літератури необхідно точно вказувати назви книг, журналів, статей, місце і рік видання. Не слід зловживати цитатами, так як одне з головних завдань контрольної роботи полягає в тому, щоб студент навчився чітко викладати свої думки. Цитати слід наводити для підтвердження власних висновків, або як класичне формування думки, яку належить розвинути у роботі. Зміст першоджерел (нормативних актів, інших документів) можна передавати своїми словами.

9. Методи навчання

Використання комплексу різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів під час вивчення ґрунтується на послідовній і цілеспрямованій постановці перед студентами проблемних завдань, розв'язуючи які, вони під керівництвом викладача активно засвоюють нові знання.

Основними методами вивчення дисципліни є: аналіз та синтез; порівняльно-правовий; системно-структурний, прогнозування тощо.

Завданням логічних методів аналізу та синтезу методу є виявлення основних елементів досліджуваного об'єкта, змін, що в ньому відбуваються з метою розкриття їх змісту і взаємовідносин. Ці методи широко використовуються при відпрацюванні навчальних питань на семінарських заняттях.

Вербальні методи навчання:

- лекція, розповідь, бесіда.

Як один з словесних методів навчання навчальна лекція припускає усне викладення матеріалу, що відрізняється великою ємністю, ніж розповідь, великою складністю логічних побудов, образів, доказів і узагальнень. Лекція, як правило, займає все заняття, в той час як оповідання займає лише його частину.

В ході лекції використовуються прийоми усного викладення інформації, як в розповіді, підтримання уваги протягом тривалого часу, активізації мислення слухачів, прийоми забезпечення логічного запам'ятовування, переконання, аргументації, доказів, класифікації, систематизації і узагальнення.

В ході застосування методу бесіди використовуються прийоми порушення питань (основних, додаткових, навідних і ін.), обговорення відповідей і думок студентів, корегування їх відповідей, прийоми формулювання висновків з бесіди.

Питання до бесіди повинні бути достатньо ємними для цілісного сприймання. Питання не повинні вимагати односкладових відповідей. Викладач може використати допоміжні, навідні запитання, що дозволять продовжити обговорення проблеми.

Практичні методи навчання:

- проблемно-пошукові методи;
- метод тестування;
- опитування на семінарському занятті;

- експрес опитування;
- письмові модульні роботи;
- самостійна робота студентів;
- індивідуальні завдання.

10. Методи контролю

Впровадження різноманітних видів контролю стимулює навчання та пізнавальну діяльність студентів та дозволяє визначити якість засвоєння навчального матеріалу, рівень відповідності сформованих умінь та навичок цілям та завданням дисципліни.

Поточний контроль проводиться викладачами на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою (навчальним елементом).

Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі комп'ютерного тестування. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни.

Модульний контроль (проміжний, підсумковий) проводиться з метою визначення стану поточної успішності студентів за певний період навчання (на конкретну дату). **Модульний проміжний контроль** проводиться з усіх дисциплін на відповідно запланованому викладачем занятті навчального семестру.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання студентів на певному освітньому рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання студентів за семестр, яке здійснюється в Університеті у формі заліку.

Таким чином методами контролю є:

- перевірка знань студентів на семінарських заняттях (для денної форми навчання);
- перевірка знань студентів на практичних заняттях (для заочної форми навчання);
- перевірка виконання самостійної роботи студента;
- перевірка індивідуальних завдань;
- перевірка конспектів;
- контрольна робота (для заочної форми навчання);
- залік.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Модулі	Модуль I	Модуль II	Іст'я балів у контролі

Кількість балів за модуль	30			Модульний контроль	30			Модульний контроль		
Змістові модулі	ЗМ 1				ЗМ 2	ЗМ 3				
Кількість балів за ЗМ та модульний контроль	20			10	20			10	60	40
Кількість балів за видами роботи	Лекції	Практичні	СРС	Модульний контроль	Лекції	Практичні	СРС	Модульний контроль		
Відвідування	4				4					
Активність на заняттях		8				8				
Виконання СРС			8				8			
Наукова робота	Участь у наукових конференціях, семінарах, круглих столах, студентських олімпіадах та конкурсах – 0-15 балів									15

11.1 Критерії оцінювання модульного завдання

Завдання	Кількість балів
Питання 1	3
Питання 2	4
Питання 3	3
Разом	10

11.2 Критерії оцінювання екзаменаційного завдання

Завдання	Кількість балів
Питання 1	10
Питання 2	15
Питання 3	15
Разом	40

11.3 Залік

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100
10	10	30	10	10	10	20	

T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів.

11.4 Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Відмінно» - A (90-100 балів) – виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях.

«Добре» - BC (74-89 балів) – виставляється студенту, який твердо знає програмний матеріал, правильно застосовує теоретичні знання при рішенні практичних завдань, володіє необхідними навичками та прийомами їх виконання.

«Задовільно» - DE (64-73 балів) – виставляється студенту, який має знання тільки основного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, неправильне тлумачення окремих елементів завдання та відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

«Незадовільно» - FX (35-59 балів) - виставляється студенту, який дає необґрунтовані відповіді на запитання, допускає суттєві помилки у використанні понятійного апарату. Не простежується логічність та послідовність думки. Формулювання хаотичні та не усвідомлені.

«Незадовільно» - F (1-34 балів) - виставляється студенту, який не засвоїв зміст дисципліни, вміння та навички не набуті.

12. Методичне забезпечення

- навчальна програма;
- робоча навчальна програма;
- матеріали до семінарських, індивідуальних та самостійної роботи студента;
- комплект завдань для модульних контрольних робіт;
- конспект лекцій;
- перелік питань для підготовки до заліку;
- методичні вказівки та тематика контрольних робіт (для заочної форми навчання).

13. Рекомендована література

1. Битяк Ю., Яковюк І. Права і свободи людини в умовах глобалізації // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С. 80-93.
2. Васильченко О. Сучасний зміст конституційного принципу рівності прав і свобод людини та громадянина // Право України. 2017. № 7. С.47-55.
3. Венгер В.М. Обмеження дискреційних повноважень як складова принципу верховенства права. Наукові записки НаУКМА. 2013. Т. 144-145 : Юридичні науки. С. 49-54.
4. Верховенство права і толерантність : навчальний посібник / Д. О. Вовк, Д. С. Бойчук. Київ, 2018. 172 с.
5. Верховенство права та права людини у світлі конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Практично-методичний посібник викладача. Київ: UASAIID, 2016. 860 с.
6. Галицький І. Толерантність у правовому житті сучасної України. Одеса : Фенікс, 2012.
7. Толерантність у транзитивних суспільствах: філософський, правовий, політичний, соціологічний виміри: Збірка наукових статей та есе / Упорядкування, наукове редагування і передмова О. Петришина, Д. Вовка, О. Уварової. Харків : Юрайт, 2016. С. 45-51.
8. Горобець К. Толерантність у ціннісній структурі прав // Філософія права і загальна теорія права. 2016. № 1-2. С. 27-36.
9. Горобець К. Чи є толерантність правовою цінністю? // Толерантність у транзитивних суспільствах: філософський, правовий, політичний, соціологічний виміри : збірка наукових статей та есе / упорядкування, наукове редагування і передмова О. Петришина, Д. Вовка, О. Уварової. Харків : Юрайт, 2016. С. 99-110.
10. Дворкін Р. Верховенство права // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 1. С. 15-23.
11. Декларація принципів толерантності. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://don.kyivcity.gov.ua/files/2014/2/10/Deklaracija-tolerantnosti.pdf](https://don.kyivcity.gov.ua/files/2014/2/10/Deklaracija-tolerantnosti.pdf)

13. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (Прийнята резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_318
14. Доповідь про верховенство права : затверджений Венеціанською комісією на 86-й пленарній сесії (Венеція, 25–26 березня 2011 року) [Електронний ресурс]. URL: [http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDLAD\(2011\)003rev-rus](http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDLAD(2011)003rev-rus).
15. Ейнгорн Н. Норма і паталогія толерантності в етикоправовому дискурсі: ескіз проблеми // Філософія права і загальна теорія права. 2016. № 1-2. С. 52-66.
16. Звіт європейської комісії проти расизму та нетолерантності (ЄКРН) щодо України за результатами моніторингового Списку літератури 153 візиту. URL: <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-bycountry/Ukraine/UKR-CbC-V-2017-038-ENG.pdf>
17. Звіти Європейської комісії проти дискримінації та нетолерантності про Україну. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/Ukraine>
18. Злочини на ґрунті ненависті: попередження та реагування. Інформаційно-довідковий посібник для громадських організацій у регіоні ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org/uk/node/180336?download=true>
19. Козюбра М. І., Верховенство права і Україна. Право України. 2012. № 12. С. 30-63.
20. Крігер М. Після короткого ХХ століття: глобальний поступ верховенства права // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С. 155-175.
21. Погребняк С. Верховенство права в Україні: передумови та перспективи // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 1. С. 29-36.
22. Принцип рівності у праві: теорія і практика / за заг. ред. Н.М. Оніщенко. Київ, 2014.
23. Рабинович П. Верховенство права як соціально-природний феномен (контури ідеалу). Право України. - 2010. - №3. - С.19-23
24. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права : монографія / А. А. Пухтецька; НАН України, Інст держави і права ім. В.М. Корецького. К. : Інст держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. 240 с.
25. Савенко М.Д., Принцип верховенства права в конституційному правосудді / Савенко Ікола Дмитрович // Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна : збірник наукових статей до 75-річного ювілею доктора юридичних наук Козюбри Миколи Івановича / [упоряд. В. Ткаченко ; голов. ред. А. Мелешевич ; Нац. унт "Києво-Могилян. акад.", Фт правничих наук, Центр європ. гуманіт. дослідж.]. К. : Дух і Літера, 2013. С. 403-420.

26. Серьогін С. В. Проблемні юридикофілологічні аспекти застосування понять "право" й закон" в українській правовій доктрині та в контексті принципу верховенства права : [монографія] / С. В. Серьогін. Д. : Грані, 2012. 89 с. Бібліогр.: С. 86-88.
27. Судове вирішення справ у спорах, пов'язаних із гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / упоряд.: О. Уварова, М. Ясеновська. Харків, 2016.
28. Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні (в контексті верховенства права) / Сущенко В. М. // Наукові записки НаУКМА. 2012. Т. 129 : Юридичні науки. С. 28-31.
29. Собота, К. Принцип правової держави : [конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти] / Катаріна Собота ; [пер. з нім. Г. Рижков, О. Блащук, К. Татарчук ; наук. ред. О. Сироїд]. К. : ВАІТЕ, 2013. 607 с.
30. Темченко В. І. Правові та моральні аспекти механізму забезпечення громадянських прав і свобод у контексті євроінтеграції : монографія / В. І. Темченко. К. : К.І.С., 2012. 435 с.
31. Туницький О. М. Європеїзація конституційного права України: шлях до верховенства права. Вісник Конституційного Суду України. 2019. № 6. С. 132-136.
32. Уварова О. Принцип верховенства права у судовій практиці України // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 1. С. 65-72.
33. Уварова О. Принцип недискримінації за ознакою статі в судовій практиці України // Право України. 2017. № 7. С. 56-66.
34. Удовика Л.Г. Глобалізаційні трансформації прав людини// Український часопис міжнародного права. Спецвипуск. Права людини, 2013. URL: http://www.jusintergentes.com.ua/archives/acc/HR_1-29.pdf
35. Указ Президента України про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>
36. Шевченко Л. А. Принцип верховенства права: історія становлення. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Право. 2020. Вип. 32. С. 7-13.
37. Хаустова М. Г. Верховенство права – як основоположний принцип правової системи України в умовах модернізації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2013. № 1062, Вип. 14. С. 22-26.
38. What is the rule of law? Division for public education of American Bar Association. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/Part1DialogueROL.authcheckdam.pdf>

Нормативно-правові акти

- Конституція України
- Кодекс адміністративного судочинства України
- Кодекс України про адміністративні правопорушення

- Кримінальний кодекс України
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- Закон України «Про звернення громадян»
- Закон України «Про інформацію»
- Закон України «Про доступ до публічної інформації»
- Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»
- Закон України «Про запобігання корупції»• Указ Президента України від 7 лютого 2008 «Про заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування»
- Постанова Кабінету Міністрів України № 737 від 17.07.2009 р. «Про заходи впорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг»
- Постанова КМУ № 915 від 11.10.2010 р. «Про деякі питання надання платних адміністративних послуг»
- Європейська хартія місцевого самоврядування;
- Резолюція Ради Європи (77) 31 про захист особи відносно актів адміністративних органів
- Рекомендація Ради Європи № R (80) 2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами
- Рекомендація Ради Європи №R(87)16 щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб.

□Рішення національних судів:

1. Голосіївський районний суд м. Києва, справа № 2-а-2438/11, 19.07.11року;
2. Одеський окружний адміністративний суд, справа №815/5615/14, 10.12.14 року
3. Полтавський окружний адміністративний суд, справа №816/1908/15, 17.06.15 року;
4. Згурівський районний суд Київської області, справа №365/988/14-а, 03.02.15 року;
5. Тернопільський окружний адміністративний суд, справа №819/3478/13-а, 06.02.14 року;
6. Рівненський окружний адміністративний суд, справа №817/917/15, 04.06.15 року;
7. Львівський апеляційний адміністративний суд, справа №876/1655/14, 26.04.15 року;
8. Запорізький окружний адміністративний суд, справа №0870/4777/12, 23.02.12 року